

Argument z gramatyki w interpretacji prawa

Mateusz Zeifert
Uniwersytet Śląski

Czym jest gramatyka?

Język:

- Fonetyka;
- Leksykon;
- **Gramatyka:**
 - Fonologia (system dźwięków używanych w danym języku);
 - **Morfologia:**
 - **Fleksja – odmiana wyrazów;**
 - **Słowotwórstwo – tworzenie wyrazów;**
 - **Składnia (budowa wyrażeń złożonych).**

Gramatyka języka polskiego.

Części mowy

- **Rzeczowniki** – nazywają osoby i przedmioty;
- **Przymiotniki** – nazywają cechy jakościowe osób i przedmiotów;
- **Liczebniki** – określają liczbę lub kolejność przedmiotów;
- **Zaimki** – nie mają treści znaczeniowej, pełnią funkcję różnych innych części mowy;
- **Czasowniki** – informują o czynnościach, stanach i zjawiskach;
- **Przysłówki** – nazywają cechy jakościowe czynności;
- **Przymyki** – informują o stosunkach między przedmiotami, łącząc części zdania o niejednakowej funkcji składniowej;
- **Spójniki** – informują o stosunkach między przedmiotami i czynnościami, łącząc części zdania o tej samej funkcji;
- **Inne...**

Gramatyka języka polskiego.

Części zdania

- **Podmiot** – oznacza byt, o którym coś się orzeka, jego rolę pełni zwykle rzeczownik lub zaimek w mianowniku, możliwe są też zdania z podmiotem domyślnym oraz bez podmiotu;
- **Orzeczenie** – jego rolę pełni czasownik w formie finitywnej (osobowej lub bezosobowej):
 - Orzeczenie proste;
 - Orzeczenie złożone: czasownik w formie osobowej i orzecznik;
 - Orzeczenie z partykułą *się*;
- **Dopełnienie** – uzupełnia orzeczenie o elementy niezbędne, najczęściej wyrażone w rzeczowniku;
- **Okolicznik** – uzupełnia orzeczenie o elementy najczęściej dodatkowe, wyróżnia się okoliczniki miejsca, sposobu, czasu itd.;
- **Przydawka** – określa inną część zdania niż orzeczenie.

Język prawny

- Język prawny to język **tekstów (aktów) prawnych**;
- jest odmianą stylistyczną (funkcjonalną) języka etnicznego (ogólnego, powszechnego, potocznego), wykorzystuje leksykę i gramatykę języka ogólnego;
- nie stanowi języka w sensie lingwistycznym;
- nie stanowi dialektu ani rejestru językowego, bo nie posiada cech charakterystycznych wyróżniających go od innych dialektów czy rejestrów;
- jest językiem naturalnym (a nie sztucznym);
- *„Zdania w ustawie redaguje się zgodnie z powszechnie przyjętymi regułami składni języka polskiego, unikając zdań wielokrotnie złożonych” (§ 7 ZTP).*

Język prawny. Cechy charakterystyczne:

- Normatywność (dyrektywalność);
- Przewaga zdań długich i złożonych;
- Używanie wyłącznie czasowników w os. 3.;
- Formułowanie dyrektyw w formie zdań oznajmujących czasu teraźniejszego lub przyszłego;
- Częste używanie konstrukcji bezosobowych (*orzeka się, można orzec, orzeczono*) i strony biernej;
- Nominalizacja (*sąd wyda orzeczenie → wydanie orzeczenia, orzeczenie jest niesprawiedliwe → niesprawiedliwość orzeczenia*);
- Substantywizacja wyrażen przymiotnych (*podejrzany, oskarżony, uprawniony, nieletni, skarżący* itp.);
- Podział graficzny tekstu (artykuły, ustępy, punkty itd.).

● ● ● | Pojęcie wykładni gramatycznej

Orzeczenia sądów (Lex Omega – 03.2015):

- „wykładnia językowa” – ok. 30.000; ↑
- „wykładnia systemowa” – ok. 20.000;
- „wykładnia celowościowa” – ok. 17.000;
- **„wykładnia gramatyczna” – ok. 15.000; ↓**
- „wykładnia literalna” – ok. 11.000;
- „wykładnia funkcjonalna” – ok. 5.000;
- „wykładnia historyczna” – ok. 3.000.

Pojęcie wykładni gramatycznej (2)

- „Wykładnia językowa prowadzi do wniosku, że przepis (...) nie reguluje wprost przesłanek prawa do wynagrodzenia. (...) Znaczenie imiesłowu «likwidowanym» jest zatem niejasne, co uzasadnia posłużenie się wykładnią gramatyczną i logiczną”.
- „(...) wykładnia gramatyczna (językowa) ma pierwszeństwo przed innymi metodami (...)”;
- „Gramatyczna (językowa) wykładnia tego przepisu nie prowadzi do jednoznacznych rezultatów (...)”.
- **wykładnia gramatyczna = wykładnia językowa;**
- Historia tych pojęć: F.K. von Savigny, E. Waśkowski, J. Wróblewski.

Problem interpretacyjne:

1. Problemy dotyczące składni (relacji składniowych pomiędzy wyrazami w zdaniu):
 - 1) Budowa zdania;
 - 2) Spójniki;
 - 3) Interpunkcja.
2. Problemy dotyczące morfologii (kategorii gramatycznych wyrazów):
 1. Deklinacja;
 2. Koniugacja.

Problem interpretacyjny (2):

- **Eugeniusz Wańkowski:** „Najwięcej trudności przy wykładni norm prawnych nasuwa element leksykalny. Syntaktyczna budowa norm współczesnych, logiczne powiązanie ich części oraz styl odznaczają się na ogół prostotą i tylko w rzadkich wypadkach utrudniają zrozumienie nakazów ustawodawcy”.
- **Jerzy Wróblewski:** „Brak odrębności syntaktycznych przepisów prawnych pociąga za sobą brak rozbieżności interpretacyjnych ze względu na stosowanie tych reguł oraz powoduje to, że zasadnicze zagadnienia wykładni skupiają się głównie wokół ustalenia znaczeń poszczególnych wyrazów, a nie ich kompleksów”.
- **Lawrence M. Solan:** „Większość bitew o interpretację prawa stanowią bitwy o znaczenie słów. Reguły gramatyki zazwyczaj pozostają w tle, niezauważone”.

Budowa zdania

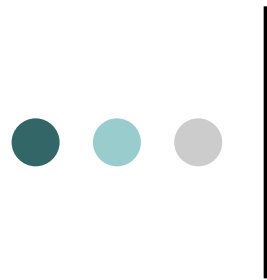
- *Kto bierze udział w bójce lub pobiciu, w którym naraża się człowieka... (art.. 158 § 1 k.k.).*
- Zdaniem sądu „zaimek względny «który», zgodnie ze wskazanymi regułami gramatycznymi, po prostu musi zgadzać się ze «swoim» (ostatnim w zdaniu nadrzędnym) rzeczownikiem pod względem rodzaju i liczby”.
- Przepis przewidywał zwolnienie od cła dla towarów, których powrotny wywóz nie nastąpił wskutek zniszczenia towarów albo ich utraty nie zawinionej przez podmiot dokonujący obrotu towarowego (art. 15 ustawy z dnia 28 grudnia 1989 r. – Prawo celne).
- Zdaniem sądu: „Przesłanka winy odnosi się wyłącznie do alternatywnie wskazanej (...) sytuacji utraty towaru. Przesądza o tym forma gramatyczna użyta przez ustawodawcę (liczba pojedyncza przymiotnika w rodzaju żeńskim)...”.

Budowa zdania (2)

Przepis zwalniał od podatku *należności pieniężne wypłacone policjantom, żołnierzom, funkcjonariuszom celnym, Straży Granicznej, pracownikom jednostek wojskowych, jednostek policyjnych i jednostek organizacyjnych Straży Granicznej, użytych poza granicami państwa.*

- **WSA:** „Jedyna poprawnie językowa interpretacja tego przepisu prowadzi więc do wniosku, że dla skorzystania z przedmiotowego zwolnienia podatkowego żołnierz musi pełnić określone cele poza granicami państwa w ramach jednostek wojskowych użytych w tych celach”;
- **NSA:** „Między wyrażeniem «żołnierzom» a wyrażeniem «jednostek wojskowych» nie ma żadnego łącznika gramatycznego, którego istnienie należałoby uznać za konieczne, niezbędne do stwierdzenia, że w przepisie tym jest mowa o «żołnierzach jednostek wojskowych», a więc przynależnych do tych jednostek”.

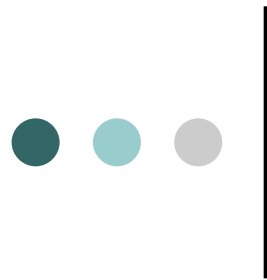
Spójniki

Logika – funktory prawdziwościowe:

- Koniunkcja (*i, oraz, a także, jak również...*);
- Alternatywa zwykła (*lub*)
- Alternatywa rozłączna (*albo, bądź*)
- Inne: negacja, dysjunkcja, równoważność, implikacja...

Język logiki a język prawny:

- Sąd: „użyty w przepisie spójnik «lub» oznacza, że dyspozycję przepisu spełnia wystąpienie jednego z członów alternatywy zwykłej...”.
- **Zygmunt Ziemiński**: „w operacjach logicznych wyrażenia są brane w określonym, uściślonym, a często nawet uproszczonym znaczeniu w stosunku do znaczenia w mowie potocznej”.

Spójniki

- Logiczna interpretacja spójnika może prowadzić do rezultatów nieakceptowalnych, np.
- *Kto sprovadza zdarzenie, które zagraża życiu lub zdrowiu wielu osób albo mieniu w wielkich rozmiarach...* (art. 163 § 1 k.k.);
- Przepis przyznaje określone uprawnienia osobom osobom, *które przepracowały co najmniej dziesięć lat w komercjalizowanym przedsiębiorstwie państwowym oraz jego poprzedniku* (art. 2 ust. 5 lit. c ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji).

Spójniki (2)

- Dany spójnik może być wieloznaczny, tzn. daje się utożsamiać z więcej niż jednym funktorem prawdziwościowym, np. spójnik *i* ma na gruncie logiki trzy znaczenia: koniunkcyjne, enumeracyjne, syntetyzujące.
- *...tej samej karze podlega, kto: (...) przechowuje oraz nosi broń i amunicję w sposób umożliwiający dostęp do nich osób nieuprawnionych (art. 51 ust. 2 pkt 7 ustawy z dnia 21 maja 1999 r. o broni i amunicji).*

Spójniki (3)

- Czasami znaczenie spójnika okazuje się zbliżone, ale bogatsze treściowo niż znaczenie odpowiadającego mu funktora prawdziwościowego, np. spójnik *i* może określać następstwo czasowe lub kauzalne.
- Przepis zapewnia bezkarność sprawcy przestępstwa łapownictwa czynnego, *jeżeli korzyść majątkowa lub osobista albo ich obietnica zostały przyjęte przez osobę pełniącą funkcję publiczną, a sprawca zawiadomił o tym fakcie organ powołany do ścigania przestępstw i ujawnił wszystkie istotne okoliczności przestępstwa, zanim organ ten o nim się dowiedział* (art. 299 p. 6 k.k.)

Spójniki (4)

- *W razie naruszenia dobra osobistego sąd może przyznać temu, czyje dobro osobiste zostało naruszone, odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę lub na jego żądanie zasądzić odpowiednią sumę pieniężną na wskazany przez niego cel społeczny (art. 448 k.c.).*
- **Sąd Najwyższy:** „w aktach normatywnych należy posługiwać się poprawnymi wyrażeniami językowymi w ich podstawowym i powszechnie przyjętym znaczeniu”, a „płynące z języka znaczenie spójników «albo» i «lub» jest tożsame (...) również ustawodawca, formułując przepisy, niejednokrotnie używa spójników «albo» i «lub», nie czyniąc między nimi różnicy”.

Interpunkcja

Pełni w języku pisanim różne role (np. rytmiczną, ekspresywną, semantyczną, ujednoznaczniającą).

Znaki interpunkcyjne (przestankowe) w języku polskim:

- 1) **Kropka (.)**
- 2) **Przecinek (,)**
- 3) **Średnik (;)**
- 4) **Myślnik (-)**
- 5) **Nawiasy (())**
- 6) **Dwukropek (:)**
- 7) **Cudzysłów („”)**
- 8) **Znak zapytania (?)**
- 9) **Wykrzyknik (!)**
- 10) **Wielokropek (...)**

Interpunkcja. Przecinek

- Funkcja spójnika - oddzielenie elementów wyliczenia. Przyjmuje się, że przecinek zastępuje wówczas spójnik zamieszczony na końcu tego wyliczenia.
- *Kto powoduje ciężki uszczerbek na zdrowiu w postaci: (...) ciężkiej choroby nieuleczalnej lub długotrwałej(,) choroby realnie zagrażającej życiu, trwałej choroby psychicznej...* (art. 156 § 1 pkt 2 k.k.).
- Sądy: o długotrwałości uszczerbku nie przesądza czas, lecz „sama inwazyjność zabiegu chirurgicznego w ważny dla życia organ”; „długotrwałość może być rozumiana nawet jako okres kilkudniowy”.

Interpunkcja. Przecinek (2)

- Funkcja oddzielania zawartej w zdaniu informacji podstawowej od informacji uzupełniającej.
- Przepis penalizuje zachowanie sprawcy, który *prowadząc działalność zarobkową wbrew warunkom określonym w ustawie, używa w nazwie jednostki organizacyjnej niebędącej bankiem lub do określenia jej działalności lub reklamy wyrazów "bank" lub "kasa"* (art. 171 ust. 2 ustawy Prawo bankowe).
- **SN:** „...przyjęcie odmiennego założenia naruszałoby nie tylko podstawowe reguły ortografii i gramatyki języka polskiego, ale także reguły logiki”, bowiem wyrażenie „*prowadząc działalność zarobkową wbrew warunkom określonym w ustawie*” stanowi całość pod względem składniowym i tak też musi być rozumiane.

Deklinacja

Rzeczowniki, przymiotniki, liczebniki, zaimki:

- Liczba (*chart rasowy, charty rasowe*);
- Rodzaj (*niezawiniony, niezawiniona, niezawinionie*);
- Przypadek (M. *użyte*, D. *użytych*, C. *użyтым*, B. *użyte*, N. *z użytymi*, Msc. *o użytych*, W. *użyte!*);
- Stopień (*duży, większy, największy*).

Deklinacja. Liczba

- *Kto hoduje lub utrzymuje bez zezwolenia charty rasowe lub ich mieszańce podlega karze...* (art. 52 pkt 4 Prawo łowieckie).
- **SN:** „samo tylko użycie w treści normy prawnej liczby mnogiej dla określenia przedmiotu bezpośredniej ochrony lub przedmiotu czynności sprawczej nie oznacza, że ustawodawca używa jej w znaczeniu zwrotu: „« co najmniej dwa»”.
- **Glosa krytyczna:** „nie ma bowiem wątpliwości, iż zawarty w tym artykule zwrot: «charty rasowe lub ich mieszańce» obejmuje także jednego psa tej rasy lub jego mieszańca (...)", ale *nullum crimen sine lege*.

Deklinacja. Liczba (2)

- *Organ zarządzający wybory może postanowić, że głosowanie w wyborach przeprowadzone zostanie w ciągu dwóch dni (art. 4 ust. 2 k.w.).*
- *Konstytucja: dzień wyborów, dzień wolny od pracy (np. art. 98 ust. 2 i 5 art. 99 ust. 1 i 2 art. 105 ust. 3 art. 109 ust. 2, art. 127 ust. 3 oraz art. 128 ust. 2 art. 238 ust. 2 i 3 Konstytucji).*
- **TK:** „postanowienia ustawy zasadniczej są jednoznaczne, a ich rozumienie zgodnie z regułami języka polskiego nie wywołuje wątpliwości ani nie prowadzi do rezultatów, które byłyby nie do przyjęcia z jakichkolwiek względów. Nie ma więc podstaw do poszukiwania innego znaczenia tych postanowień niż wprost w nich wyrażone”.
- **Zdanie odrębne S. Wronkowskiej-Jaśkiewicz:** „reguły, zgodnie z którymi redaguje się przepisy prawne, nie są dostatecznie precyzyjne, a przede wszystkim nierzadko są one stosowane niekonsekwentnie”.

Deklinacja. Liczba (3)

- Bezwzględna przyczyna odwoławcza: *oskarżony w postępowaniu sądowym nie miał obrońcy (...) lub obrońca nie brał udziału w czynnościach, w których jego udział był obowiązkowy* (art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k.).
- **SN:** „ustawodawca w art. (...) użył liczby pojedynczej: «obrońca», a przepis ten, jako statuujący wyjątek, wykładni rozszerzającej nie może podlegać”.

Koniugacja. Czasowniki

- Kategorie koniugacyjne:
 - finitywność,
 - osoba, liczba, rodzaj,
 - czas,
 - aspekt,
 - tryb,
 - strona.
- Wszystkie te kategorie realizują wyłącznie czasowniki w formie osobowej.
- **Robert Farell:** „Czasowniki są najprawdopodobniej najważniejszymi słowami w języku angielskim i najczęściej wpływają na wynik sprawy sądowej”.

Koniugacja. Finitywność

Formy finitywne – czasowniki pełniące funkcje orzeczenia w zdaniu:

- Formy osobowe (*wykonam, wykonasz, wykona...*);
- Formy bezosobowe:
 - Formy zakończone na –no, -to = bezosobniki (*wykonano, wykonywano*);
 - Formy z partykułą zwrotną *się* (*wykonuje się*).

Formy infinitywne – formy odczasownikowe:

- Bezokoliczniki (*wykonać, wykonywać*);
- Imiesłowy:
 - Imiesłów przymiotnikowy czynny (*wykonujący*);
 - Imiesłów przymiotnikowy bierny (*wykonany, wykonywany*);
 - Imiesłów przysłówkowy współczesny (*wykonując*);
 - Imiesłów przysłówkowy uprzedni (*wykonawszy*);
- Rzeczowniki odczasownikowe = gerundia (*wykonanie, wykonywanie*).

Koniugacja. Aspekt

- **Aspekt dokonany** - czasowniki dokonane oznaczać mogą czynności zakończone, czynności jednokrotne, przyczyny określonego stanu i inne.
- Wyłącznie czasowniki w czasie przeszłym i przyszłym prostym, oraz formy odczasownikowe, np. *wykonać, wykonał, wykona, wykonanie, wykonany*,
- **Aspekt niedokonany** – stany ciągłe, czynności niezakończone, czynności równoczesne z innymi, czynności wielokrotne (iteratywne), czynności trwające jakiś czas (duratywne), czynności nierezultatywne i inne.
- Czasowniki w czasie przeszłym, teraźniejszym i przyszłym złożonym, oraz formy odczasownikowe, np. *wykonywać, wykonywał, wykonuje, będzie wykonywał, wykonywanie, wykonywany*

Czasowniki: Aspekt (2)

- ...komponenty przeznaczone do wytworzenia paliw (§ 15 ust. 1 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 22 marca 2012 r.).
- **NSA:** prawodawca w zwrocie <<przeznaczonych do wytworzenia>> odwołał się do aspektu dokonanego tego czasownika (tj. wytworzyć). Aspekt ten, ogólnie mówiąc, pozwala przedstawić czynność jako zakończoną, wykonaną. Przeciwny mu - aspekt niedokonany (w analizowanym przypadku wytwarzać) - nie określa czynności jako czynności zakończonej, lecz jako trwającą lub powtarzającą się. Tak więc aby uprawniony mógł obniżyć należny podatek musi wcześniej dojść do wytworzenia wyrobów akcyzowych z komponentów, za które opłacono akcyzę”.

Czasowniki: Aspekt (3)

- ...paliwa wykorzystywane do napędu pojazdów (art. 37 h ust. 1 ustawy z dnia 27 października 1994 r. o autostradach płatnych oraz o Krajowym Funduszu Drogowy).
- **NSA:** „czasowniki niedokonane oznaczają m.in. czynności tzw. nierezultatywne, jedynie skierowane w stronę jakiegoś celu, ale niekoniecznie zmierzające do jego osiągnięcia (...) W tym przypadku słowo <<wykorzystywanych>> nie ma znaczenia czasownikowego i nie odnosi się do tego, co się z tymi paliwami dzieje lub będzie działo (wówczas należałoby powiedzieć, że paliwa są lub będą wykorzystane). A zatem według przedstawionych reguł znaczeniowych języka polskiego «paliwa wykorzystywane do napędu pojazdów» to paliwa które mają taką cechę, że nadają się do wykorzystania do napędu pojazdów, mogą być w tym celu wykorzystane ale niekoniecznie faktycznie temu celowi posłużą. Określenie «wykorzystywanych» (...) abstrahuje wobec tego od rzeczywistego przeznaczenia paliw”.

Czasowniki: Aspekt (4)

- *Kto rozpija małoletniego, dostarczając mu napoju alkoholowego, ułatwiając jego spożycie lub nakłaniając go do spożycia takiego napoju...* (art. 208 k.k.).
- SN: „...rzeczownik «spożywanie», zastąpiono rzeczownikiem «spożycie», a przecież słowa te, pochodzące, odpowiednio, od czasownika niedokonanego oraz dokonanego, nie są tożsame znaczeniowo”.

Koniugacja. Czas

- Współczesny język polski zna trzy czasy gramatyczne:
 - Czas teraźniejszy (wykonuję),
 - Czas przeszły (wykonałem, wykonywałem),
 - Czas przyszły (wykonam, będę wykonywał),
- Sądy często mylą kategorię czasu z kategorią aspektu: „Zwrot «udaremnia lub uszczupla zaspokojenie swojego wierzyciela» wskazuje na użycie czasowników «udaremnić» i «uszczuplić» w trybie dokonanym. Wykładnia gramatyczna przemawia więc za uznaniem, że omawiany zwrot oznacza wymóg wypełnienia przez dłużnika (...) znamion skutku wyrażonych w terminach «udaremnia» lub «uszczupla»”.

Koniugacja. Czas (2)

- ...jeżeli towary te zostaną wywiezione poza teren Wspólnoty (art. art. 83 pkt 1 ust. 7 ustawy o podatku od towarów i usług).
- NSA: „Wykładnia literalna art. (...) wskazuje m.in. na konieczność opuszczenia przez towar terytorium Wspólnoty. Choć nie określa przy tym czasu, w jakim towar winien być wywieziony, to jednak wskazuje na konieczność zaistnienia <<skutku>> w postaci wywozu. (...) ustawodawca dla określenia tego warunku posłużył się gramatycznym trybem warunkowym i stroną bierną. Nie należy go utożsamiać z przypisaniem czynności wywozu czasu przyszłego”.

Koniugacja. Czas (3)

- ...*jeżeli egzekucja nie doprowadzi do sprzedaży* (art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 21 grudnia 1958 r. o szczególnym trybie ściągania zaległości z tytułu niektórych zobowiązań właścicieli nieruchomości wobec Państwa);
- SN: „wątpliwość ta może wynikać stąd, że art. (...) użył czasownika «doprowadzi» pozornie w czasie przyszłym. Jednakże w istocie chodzi tu o czas przeszły. Ustawodawca niejednokrotnie formułuje tak właśnie zdania warunkowe (hipotezy norm). (...) We wszystkich tych wypadkach zdania warunkowe ujęte są pozornie w czasie przyszłym, a jednak w istocie chodzi oczywiście o czas przeszły”.

Koniugacja. Czas (4)

- Odpowiedzialność majątkowa członków zarządu za zobowiązania spółki:
 - *...jeżeli egzekucja przeciwko spółce okaże się bezskuteczna (art. 299 § 1 k.s.h.),*
 - *jeżeli egzekucja z majątku spółki okazała się w całości lub w części bezskuteczna (art. 116 § 1 o.p.),*
- SN: „Użycie w Ordynacji formy dokonanej czasownika okazać się (okazała się) w odróżnieniu od formy niedokonanej w Kodeksie spółek handlowych (okaże się) świadczy o tym, że na gruncie prawa publicznego o bezskuteczności egzekucji można mówić tylko jako o zdarzeniu zaistniałym, a nie jako o zdarzeniu przyszłym”. Konieczne jest więc formalne przeprowadzenie egzekucji, zakończone jej umorzeniem z uwagi na częściową lub całkowitą bezskuteczność.

Koniugacja. Czas (5)

- Kto, w określonym terminie, nie powróci do zakładu karnego (art. 242 § 3 k.k.).
- **SA:** „wykładnia gramatyczna użytego przez ustawodawcę sformułowania «nie powróci» wskazywałaby, że przestępstwo określone w art. (...) popełnione może być konkretnego dnia, w ściśle określonym czasie, a nie w przedziale czasu, gdyż ustawodawca nie mówi o sprawcy, który «nie powraca»”.
- **SN:** „Użycie w art. (...) określenia «nie powróci» wcale nie oznacza, że ten czyn zabroniony może być popełniony tylko jednego dnia (...). Rzeczony przepis mówi bowiem o sprawcy, który w określonym terminie «nie powróci» do zakładu karnego, a nie o sprawcy, który «nie powrócił» (...) Ustawowe znamię «nie powróci» może być bowiem rozumiane jako «nie powrócił i (nadal) nie powraca»”.

Wnioski

- **Częste błędy:**
 - Spójniki, składnia i logika;
 - Aspekt a czas czasownika;
- **Rozbieżności interpretacyjne:** taka sama cecha gramatyczna bywa przywoływana dla uzasadnienia przeciwstawnych stanowisk;

Wnioski (2)

- Sądy traktują gramatykę przepisu jako **przejaw intencji prawodawcy**:
 - „Użycie (...) wskazuje, że zamiarem ustawodawcy było...”;
 - „Konsekwentne użycie przez ustawodawcę (...) świadczy, że...”;
 - „Gdyby natomiast zamiarem ustawodawcy było...”;
 - „Użycie w tym przepisie (...) było świadomym zabiegiem ustawodawcy...”.

Wnioski (3)

- Schemat **argumentacji z przeciwieństwa**;
- **Niesamodzielność** argumentu z gramatyki – niemal zawsze jest wspierany argumentami pozajęzykowymi (jak np. cel, funkcja, *ratio legis* przepisu);
- Rola **kontekstu** w odczytywaniu gramatyki.